

[Arvio Maailmankirjat.net:issä](http://Arvio.Maailmankirjat.net/issä)

Burroughs: Koulutukseni – Unien kirja

VALKOISEN KISSAN VALO

Marjatta Ripsaluoma

Aika hyvä yhteenveto kirjasta on tämä:

Vastaus mihin tahansa kysymykseen paljastuu, kun lopetat kysymysten kysymisen ja pyyhität mielestäsi kysymyksen käsitteen.

Tämän kevään toinen **William Burroughs**in kirja käsittelee olemista sen unenomaisella puolella. Kirjan nimi on *Koulutukseni – Unien kirja*. Englanninkielinen nimi on *My Education A Book of Dreams*. Sanan education merkitys on totta kai myös koulutus. Mutta kyllä sillä useimmiten viitataan enemmän institutionaaliseen kasvatukseen kuin kasvamiseen (kypsymiseen?), josta tässä on kysymys.

Mutta myös kasvatuksesta, koska Burroughsin minuuteen, tekemisiin, tekemättä jättämissiin, hänen ihmisyyteensä ylipäänsä on vaikuttanut moni kulttuuri, monet ihmiset, syntymässä saatu homoseksuaalisuus ja lisäksi kovat huumeet. Ihmisen kasvatukseen vaikuttavat perimä ja ympäristö. Niiden keskinäistä suhdetta tiede ei ole kyennyt selvittämään.

Tässä kirjassa on selvästi jäähyväisten tunnelma. Kirjailija on ollut kirjoittamisen aikoihin noin 80-vuotias ja elämä on ollut suhteellisen rankkaa, varsinkin nuorena. Paljon ei ole iloa. Mutta lähimmäs sitä kirjassa ehkä tulee helpotus, joka lähenee tyytyväisyyttä, varsinkin jos sylissä on kissa.

Kansi – ovi kirjaan

Hyökkään tässä yhteydessä suomalaisen version kansitekstin oikeakielisyyden kimppuun. Sitä en yleensä tee. Sisäsivulla jossa on ensimmäisen kopion teksti vuodelta 1995 lukee tällaisin tavallisin kirjaimin: *My Education: A Book of Dreams*. Alkuperäinen kansiteksti menee typografisesti näin:

My education A BOOK OF DREAMS WILLIAM S. BURROUGHS

Suomenkielinen menee näin:

WILLIAM S. BURROUGHS Koulutukseni – Unien kirja

Oikeakielisyyteni sanoo että –merkkiä käytetään lauseessa tai virkkeessä osoittamaan syytä tai seurausta, seuraavaa askelta. Merkin jälkeen EI tule isoa kirjainta. Saa argumentoida, että tässä on nyt kyse kirjan kannesta. Minä argumentoin omasta puolestani esteettis-typografisin syin.

Englanninkielinen kirjani on vuodelta 1995, suomi eikä Suomi ei ole siitä paljon muuttunut. Ehdotukseni otsikoksi on:

WILLIAM S. BURROUGHS

Kasvatukseni. Unien kirja

Syynä on lisäksi se, että Burroughs osoittautuu tässä kirjassa hyvin laajasti sivistyneeksi mieheksi ja on sitä kirjoittaessaan jo noin 80-vuotias. Hän viittaa monessa kohtaa 1990-luvun alkuun, paljon kaikenlaista tapahtui esimerkiksi 1992. Hän syntyi 1914.

En ole kielen suhteen tosikko enkä nirppanokka. Mutta minusta nyt koulutus ja kasvatusta ovat kaksi eri asiaa. Kolmas vielä: kasvaminen. Sitten on vielä yksi asia: englanninkielisen kirjan kannessa on ovi. Se on erittäin tärkeä elementti tässä kirjassa.

Vanhin beatnik

Kuten jo edellisessä tekstissä, niin tässäkin, olen käyttänyt käsikirjana *The Beats. A Literary Reference*, jonka on toimittanut **Matt Theado**. Tulevat beatnikit tapasivat Upper East Sidella, Columpia-yliopiston lähistöllä. Siis New Yorkin Manhattanilla.

Esimerkiksi **Allen Ginsberg** oli yliopistossa kirjoilla. Seurakunta kokoontui milloin kenenkin asuntoon yliopiston lähistöllä ja muualla. Nimiä: Herbert Huncke, **Jean-Louis Kerouac**, myös Jackiksi kutsuttu, **Neal Cassady**, **Gregory Corso**, **Lawrence Ferlinghetti**, **Gary Snyder**, muun muassa ja kaikki tapasivat toisiaan riippuen asuinpaikoistaan ja töistään. Porukka teki matkoja Länsirannikolle, jonka kulttuuri on aika erilaista kuin New Yorkin, Amerikan eurooppalaisimman kaupungin.

The Beats nimitystä käytti ensimmäisen kirjan mukaan Herbert Huncke, joka oli porukasta paras kadulla selviytyjä. Monissa nuorten kirjailijoiden teoksissa puhutaan 42. kadusta, joka oli prostituoitujen, varkaiden ja mafian öinen liikkumapaikka – ja oli vielä silloin, kun kävin katselemassa liikennettä vuonna 1969. Silloinen asunto oli aivan Columbia-yliopiston lähellä. Ja kyllä, tiesin jo silloin beat-sukupolven teoksista yhtä ja toista.

Burroughs oli syntyjään *Burroughs Adding Machine*-nimisen yhtiön yksi perillisistä. 1960-luvulla kiersi sitkeä huhu siitä, että perhe olisi tehnyt Burroughsin – kirjailijanimeltään **William Lee** – perinnötmäksi. Mutta juuri nyt käsillä olevassa Koulutukseni – teoksessa Burroughs sanoo silloin ja silloin saaneensa viimeisen suorituksen perinnöstään.

Burroughsiin suhtauduttiin ristiriitaisesti: hän oli vanhin tästä 40-luvulla, sodan aikana ja sen jälkeen debyyttinsä tehneistä kirjailijoista, hän oli saanut pitkän ja hyvän koulutuksen. Hänellä oli varaa siihen, kävi Harvardin.

Mutta totta kai eniten herätti huomiota ja huvittuneisuutta hänen vaatetuksensa, joka oli suunnilleen aina moitteeton. Nuoremmat beatnikit pukeutuivat villapuseroihin ja pitkiin housuihin.

Unien kirjassa maailma ei kuitenkaan koostu värikkäistä seikkailuista siellä ja täällä, niin kuin oli esimerkiksi Sannakon edellisessä Burroughs-julkaisussa, *Interzonnassa*. Tässä kirjassa unimaailma vertautuu usein manalaan. Kuolleet tapaavat häntä, joskus henkilöt ovat anonyymejä, mutta tapahtumat ovat jo kuolleiden rakastajien tai ystävien kanssa. Hän mainitsee joidenkin nimiä, heitä ei kuitenkaan ole *The Beats*-kirjassa. Usein myös hänen perheensä on unissa.

Murheellinen isä, jonka poika ei ottanut onkeensa ekonomi-opintojen siunauksellisuutta, kuvan voi nähdä jos katsoo pojan vanhanmiehen kuvaa. Kuva on suomalaisen kirjan kannessa.

Siinä on varmasti ollut varhainen vastarinnan muoto. Sillä vastarintaa Burroughs tekee koko elämänsä ajan, mutta joutuu sen vuoksi usein myös pakenemaan.

Eräänlainen elämänkerta

Burroughs kirjoitti lappuja ja vihkoja, muistikirjoja täyteen ajatuksia. Tässä kirjassa pääosassa ovat unet. Unia käsittääkseen kannattaa lukea vaikkapa *Alaston lounas*, jossa on hyvää, ironista ja kielellisesti loistavaa yhteiskunta-analyysia USA:sta.

Burroughs ei välttämättä käytä kaunista ja siistiä kieltä. Hän on monissa unissaan tapaa-
massa rakastajaan, kulkee loputtomia käytäviä, pakenee uhkaa ase kädessään, mutta osaa myös lentää unissaan, tapaa kissojaan kun Calicoa ja Ruskia (kilpikonnakuviainen naaras-kissa Calico ja Ruski on tietysti venäjänsininen). Ruski on muuttunut valkoiseksi, jonka voi ajatella tarkoittavan että hän on kuollut.

Manala-kuvaukset ovat ehkä kirjan hienointa antia. Burroughsin manala on kuolleiden valtakunta, jossa kaikki on harmaata. Tässä kohden tulee etsimättä mieleen **Haruki Murakamin** parin vuoden takainen kirja nimeltä *Hamlet rannalla*. Siinä kirjassa yksi osa tapahtuu kuolleiden laaksossa.

Murakamin manala ei ole harmaa, vaan sen ihmisten, vaatteiden, maisemien värit ovat haalistuneita. Murakamin henkilö, joka lähtee kylään kuolleiden laaksoon, ajattelee että kuolleet ovat köyhtyneitä ihmisiä. Vertauskuvana aivan yhtä hyvä kuin harmaa manala. Tosin Murakamin laaksossa ei ole aseita. En ole varma siitä onko japanilainen militarismi loppunut II maailmansotaan. Harvoin kai se loppuu missään maassa, joka on joskus sen makuun päässyt.

Unet eivät kerro tietenkään kokonaan Burroughsin elämää, tai sen tärkeimpiä asioita. Tässä kirjassa niin kuin useimmissa Burroughsin kirjoissa proosa on fragmentaarista. Mutta miksi elämänkerran pitäisi olla yhtä puuduttavaa faktatekstiä? Ei ole rikos alkaa lukea tätä kirjaa mistä haluaa: aina sieltä löytyy jotain mielenkiintoista.

”Mikä anteeksianto sellaisen tiedon jälkeen?” Eliot.

Tiedon puu? Tiedon puu antaa väistämättä kuolevaisten tuntea Jumalan mielen. Ajallaan. Shakki ja matti. Kolme ja puoli tuhatta vuotta tästä hetkestä. Niinpä Jumalan on pelattava valttikorttinsa. Atomipommi. Mutta eikö se ollut Saatana, joka houkutteli Eevan syömään Aatamin omenan ja hankki molemmille hädän? Saatana laski väärin, tai hän ei olisi hävinnyt taistelua. Ja nyt Jumala on, Kalin tavoin, turvauduttava Saatanan täydellisen tuhon aseeseen. Hänkin laski väärin. Hän ei aavistanut Vierailijoiden väliintuloa. Tulos: täysi sekasorto. Onko tämä Jumalaksi tekeytyvä Saatana, vai Saatanaksi tekeytyvä Jumala? Molempia, enemmän tai vähemmän, riippuu näkökulmasta joka vaihtuu millisekunnin välein.

Koska kirja on koottu eri aikojen unista ja muistiinpanoista, niin unien jälkeen voi olla kommentteja siitä, mitä unet saattavat tarkoittaa. Äkkiä luettuna voi tulla mieleen että kirjailija nyt heittää tähän koomis-ironisen väliepisodin. Mutta on syytä muistaa että hän aivan

varmasti tuntee psykoanalyysin idean unista, samoin hän aivan varmasti on perillä hyvin Euroopan surrealisteista, joille unet olivat tärkeintä materiaalia.

Jossakin unessa hän ajattelee tapaavansa **Jean Cocteaun**. Mutta yhtä hyvin voi olla että hän on oikeasti tavannut Cocteaun. Hän puhuu samalla tavalla ystävästään **Jean Genet'**stä. Ja hän on asunut muun muassa Pariisissa, siis Burroughs.

Kirja kannattaa lukea tarkasti, sillä ironian, satiirin, yllättävien maisemanmuutosten keskellä on ihan oikea ihminen, William Burroughs, joka eli pitkän elämän ja kirjoitti paljon kirjoja. Elämä ja kirjat ovat hankala yhdistelmä. Burroughsilla on paljon ystäviä ja paljon vihollisia. Unissa on usein ase, joskus oikein iso ase, joka on totta kai myös symboli.

Kirjan kansi

Kun alkuun puhuin kannesta niin lisättäköön yksi asia oikeakielisyyden lisäksi. Alkuperäisessä kirjassa on kannen kuvitus koottu kollaasiksi William Burroughsin maalauksista. Kannessa ei ole maalaus-kollaasia turhanpäiten, vaan Burroughs puhuu kuvien tekemisestä tässä kirjassa.

Visuaalisia hänen kirjansa ovat joka tapauksessa, mutta niiden estetiikka lähenee enemmän elokuvamontaasia kuin kuvataidetta. Tästä voi olla tietenkin myös toista mieltä ja ajatella fragmentteja osina pientä akvarellia tai öljymaalauksia. Se kyllä selittäisi myös alkuperäisen kannen kollaasin.

Kirjassa on paljon visuaalisia asioita, eikä ainut väri ole harmaa. Otsikkoni valkoinen kissa valaisee ympäristönsä. Kirjan loppupuolen pari kertomusta sisältävät värejä kaikenlaisia, vaikka niitä ei mainita. Ne ovat olemassa kertomuksessa, jossa tapahtuu aina jotain.

Toiminta on kuitenkin ydin. Joskus on arkisia asioita. En usko että tämä sitaatti on unta:

Calico kissa nuolee paahtoleivän reunaan sinisellä lautasella (kaikki calicot ovat naaraita... melkein kaikki), nautiskelee suolasta ja voista. Siirrän puoliksi syödyt keitetyt kananmunat (kaksi) sen ulottumattomiin.

Paahdan uuden leivän myöhemmin, munien kanssa syötäväksi...kerään varastoon nälän hitusia.

Vanhan miehen nälkä on kallisarvoista.

Burroughs selvisi heroini-koukustaan, se oli kirjailija Burroughsille varmaan tärkeintä. Tuskin hän olisi narkkarina kyennyt näin isoon tuotantoon. Heroini ja homoseksuaalisuus ovat läsnä myös tässä kirjassa, mutta ehkä tärkein on kuitenkin manala.

Siinä mielessä tämä on muistojen kirja. Kuolleet ovat olemassa niin kauan kuin heidät muistetaan. Toivon että Burroughsin maalauksista tehdään kiertävä näyttely ja muutkin kuin englanninkielisen opuksen kannen suunnittelija näkisi niitä.

Kuka mahtaa omistaa oikeudet kuviin? Käsitteet tekijänoikeuksista tuntuvat suurelta osin vielä mennä alkuperämaan mukaan, mutta en ole varma siitä. Oletan että kyseessä on aikamoinen ongelma.

Burroughs kuoli 1997. Onneksi on sentään unikirja. Kirjan suomentaja **Elina Koskelin** on suomentanut niin monta Burroughsin kirjaa että häntä ei pidä moittia (kuka suunnitteli kannen?). Työ ei ole helpoimpia suomentajan töitä.

Päädyn kuitenkin suosittelemaan alkuteosta. Se johtuu yksinkertaisesti Burroughsin tavattoman elävästä englannista. Se ei muunnu suomeksi mitenkään kokonaan. Varsinkin fragmentaarinen kerronta kärsii siitä. Burroughs on ovela kaveri. Hän saattaa muutamien sanojen myötä luoda siirtymiä eri fragmenttien välille.

Itse olen elänyt koko elämäni muun muassa kissojen kanssa ja sitä surin että kissakohtaukset katkesivat aina kesken. Onneksi Koskelin on suomentanut myös kirjan *Kissa sisälläni*, joka ilmestyi samaten Sannakon kustantamana vuonna 2005. Myös Interzone kuvasi kirjailijan kissaystävyttä.

William S. Burroughs: *Koulutukseni – Unien kirja*. Suom. Elina Koskelin. Sannakko 2012, 187 s.